

Хитра О. В.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри управління персоналом і економіки праці
Хмельницький національний університет

ІННОВАЦІЙНО-СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах глобалізації гостро постає проблема пошуку шляхів раціонального використання іноземних інвестицій у процесі інноваційного розвитку національних економік. На нашу думку, висока концентрація інноваційних можливостей та умов їх практичної реалізації має місце на спільних підприємствах (СП), створених на основі поєднання інтелектуальних ресурсів та інвестиційних внесків учасників з різних держав.

За визначенням Н. І. Гнатюк, «поєднання в межах спільних підприємств різноманітних ресурсів ... за принципом їх найвищої порівняльної ефективності дає змогу досягти сукупної економії витрат виробництва як окремим партнерам, так і країнам-учасникам в цілому» [1, с. 9-10]. За допомогою створення СП розв'язуються такі питання, як удосконалення зовнішньоекономічних відносин між країнами та регіонами; впровадження нових прогресивних технологій, ноу-хау; завоювання нових ринків збуту; підвищення ефективності господарювання; наближення до міжнародних стандартів; набуття міжнародного досвіду у сфері менеджменту тощо.

Створення СП, безумовно, прискорює впровадження міжнародних стандартів якості і сучасних технічних регламентів, що у свою чергу сприяє підвищенню якості продукції. Крім того, К. А. Весельська акцентує увагу на позитивній ролі спільних підприємств у залученні сучасних методів міжнародного маркетингу та передового управлінського досвіду. Як наслідок, для СП характерний високий рівень інноваційної культури [2, с. 167].

Варто погодитись з твердженням В. Тарасевича [3], що сучасні інновації – не елементарні феномени, а надскладні й переважно самоорганізовані системи з розгалуженою структурою внутрішніх та зовнішніх взаємодій не стільки між традиційними елементами, що утворюють певну цілісність, скільки когерентними інтерактивними процесами, які детермінують динамізм системи. Інноваціям притаманна диспропорційність причини й наслідку: вони можуть докорінним чином змінюватися під впливом ледь помітних обставин (флуктуацій) і залишатися практично незмінними (стійкими), незважаючи на потужний зовнішній вплив. Економіка зі спадною віддачею ресурсів позбавлена інновацій, а тому підвладна ентропії і «тепловій смерті».

Отже, інноваційний потенціал спільного підприємства, як здатність останнього продукувати нові товари, ідеї, технології, доцільно досліджувати на засадах концепції синергізму. Існує точка зору, що одним з мотивів створення СП є генерація ефекту синергізму, «за якого поєднання деяких факторів (сил, потенціалів, процесів) здатне забезпечити підсумковий результат, який перевищує просту суму потенціалів, які беруть участь у даному процесі» [4, с. 38]. Підкреслюючи роль інтелектуальних ресурсів у виникненні синергізму, Н. О. Рак зазначає: «синергічний ефект СП обумовлюється емерджентним об'єднанням конкурентних переваг партнерів, за якого зростаючого значення набуває спільне використання нематеріальних активів» [5, с. 6].

На нашу думку, спільні підприємства можна розглядати як своєрідний осередок зародження синергізму, поступове поширення якого у бізнес-середовищі неминуче наближає економіку країни до «точки біфуркації», в якій здійснюється незворотна трансформація всього економічного простору і встановлення нової конфігурації економічних зв'язків між суб'єктами (рис. 1).

Інноваційний потенціал має такі властивості, як системна цілісність, взаємозв'язок елементів, складність, фрактальність, динамічна рівноважність, ієрархічність та гетерархічність, нелінійність, дисипативність, когерентність та коеволюційність, історичність та здатність до саморозвитку.

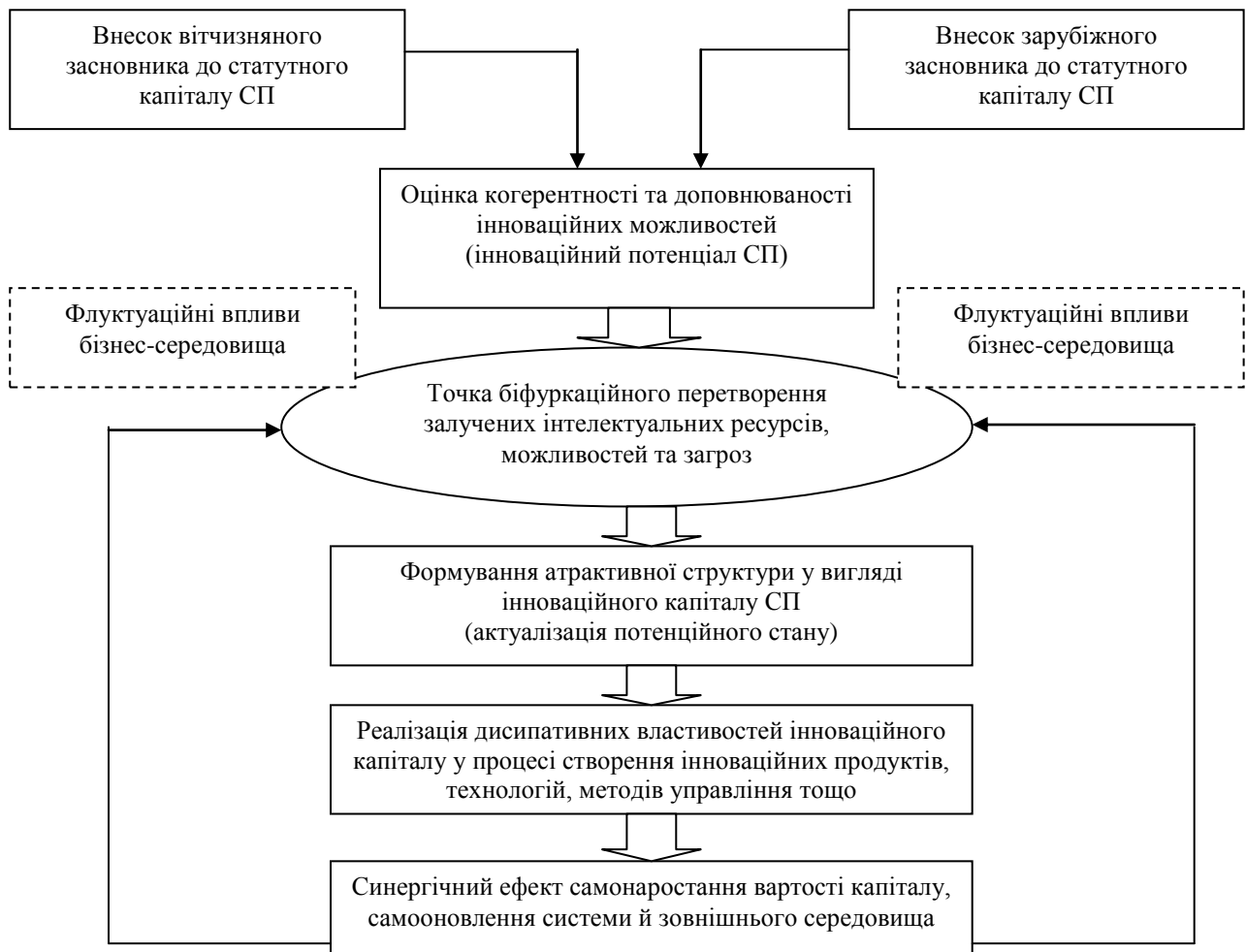

Рис. 1. Логіка формування та реалізації інноваційно-синергетичного потенціалу СП як системи, здатної до самоорганізації та генерування позитивних зворотних зв'язків у середовищі свого функціонування

Зокрема, така властивість, як цілісність, показує, що внаслідок взаємодії усіх ресурсів, які створюють систему, з'являються нові (емерджентні) якості, яких не має жоден окремо взятий вид ресурсу. Потенціал підприємства не можна сформулювати на базі механічного додавання елементів, оскільки він є динамічним угрупованням. У вищих формах свого прояву потенціал може самостійно трансформуватися з появою нових елементів. Усі елементи потенціалу підприємства мають функціонувати на засадах когерентності (узгодження, синхронізації). Таким чином, інноваційний потенціал СП формується, розвивається і реалізується за законом синергії: для будь-якої системи існує такий набір елементів, за якого її потенціал завжди буде або

значно більшим, ніж проста сума потенціалів елементів, які до неї входять ($1+1>2$), або істотно меншим ($1+1<2$) [6, с. 222].

Згідно з запропонованим К. В. Івановою [7] підходом, процес функціонування інноваційного потенціалу постає як безперервна зміна етапів: 1) формування (кількісне накопичення інноваційних ресурсів, що характеризується кумулятивним ефектом); 2) адаптації (утворення якісно нових характеристик інноваційного потенціалу СП, що дозволяють йому пристосовуватися до впливу зовнішніх і внутрішніх флуктуацій); 3) розвитку (подальшого вдосконалення композиції інноваційних ресурсів з проходженням точок біфуркації, після яких формується нова атрактивна структура (стратегічна мета) і здійснюється системне оновлення ресурсної структури інноваційного потенціалу). Власне, на етапі розвитку (системних трансформацій) може досягатися найвищий рівень синергічного ефекту.

На основі когерентного поєднання інноваційних можливостей засновників утворюється інноваційний капітал СП як складна, здатна до самоорганізації динамічна дисипативна структура з чергуванням хаосу і порядку, стійкості і нестійкості самонаростання його вартості у так званому «режимі із загостренням». Якщо інноваційний потенціал – це початкові можливості (умови), створені інтелектуальними ресурсами засновників, то інноваційний капітал СП – це реалізований (ефективно використаний) інноваційний потенціал. За синергетичним підходом, проблема співвідношення потенційної і актуальної реальності полягає не тільки в тому, що потенційне і актуальне у складних системах не збігаються, а й в тому, що для підвищення ефективності функціонування системи необхідно знайти механізми актуалізації її потенційності, враховуючи при цьому, що нові стани системи виникають як один з кількох вірогідних сценаріїв її розвитку. Отже, потенційність – це лише певна можливість, яка є основою виникнення актуалізованих об'єктів, процесів і явищ, що локалізуються у просторі та часі і взаємодіють між собою [8].

Такий підхід дозволяє усвідомити, що значна увага засновників повинна приділятися не лише початковому формуванню інноваційного потенціалу СП,

але й оцінюванню перспектив його подальшої реалізації (актуалізації) у вигляді інноваційного капіталу, що характеризує спроможність системи до виживання і самоорганізації у конкурентному середовищі та рівень ймовірного синергічного ефекту, який може, за законами позитивних зворотних зв'язків, визначати нові траєкторії інноваційного розвитку національних економік.

Література:

1. Гнатюк Н. І. Спільне підприємництво в умовах ринкової трансформації економіки України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.01.01 / Н. І. Гнатюк; Львів. держ. ун-т ім. І. Франка. – Л., 1999. – 20 с.
2. Весельська К. А. Формування конкурентних переваг спільних машинобудівних підприємств / К. А. Весельська // Вісник Кременчуцького нац. ун-ту імені Михайла Остроградського. – 2014. – Вип. 4. – С. 164-168.
3. Тарасевич В. Про синергетику інновацій / В. Тарасевич // Економіка України. – 2009. – № 4. – С. 65-73.
4. Кахович О. О. Мотиви створення спільних підприємств як одного із видів зовнішньоекономічної діяльності / О. О. Кахович, Ю. О. Кахович // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 6. – С. 38-40.
5. Рак Н. О. Спільне підприємництво і шляхи підвищення його ефективності : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.02 / Н. О. Рак; Харк. держ. екон. ун-т. – Х., 2002. – 17 с.
6. Маринич І. А. Наукові підходи до формування потенціалу підприємства / І. А. Маринич, Н. Р. Кадилович // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2010. – Вип. 20.15. – С. 220-224.
7. Іванова К. В. Удосконалення управління інноваційним потенціалом промислових підприємств : автореферат дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / К. В. Іванова; ДВНЗ «Приазов. держ. техн. ун-т». – Маріуполь, 2011. – 20 с.
8. Решетило В. П. Синергетика потенційного й актуального в становленні і розвитку інституційних систем / В. П. Решетило // Економічна теорія. – 2006. – № 1. – С. 24-39.